

5. Васильківська Ж. [Вірші:] Звернення, (xxx Світ), Інше море, Жінка, Пісня що росте, Пісня що кружляє / Женья Васильківська // Нові Поезії. – 1962. – № 4. – С. 23–28.
6. Rewakowycz M. G. The Phenomen and Poetry of the New York Group: Discourses, Diguises, and Liminality : [praca doktorska] / Maria G. Rewakowycz. – Toronto, 2001. – 337 s.
7. Васильківська Ж. [Вірші] / Женья Васильківська // Нові Поезії. – 1959. – № 1. – С. 12–18.
8. Васильківська Ж. Короткі віддалі / Женья Васильківська. – Нью-Йорк, 1959. – С. 5.
9. Координати : антологія сучасної української поезії на заході. Т. 2 / упоряд. Б. Бойчук і Б. Рубчак. – Нью-Йорк ; Мюнхен : Сучасність, 1969. – С. 345.
10. Rewakowicz M. G. Eros and Exile : Poetic Vision the New York Group / Maria G. Rewakowycz. – Toronto, 2005; Ревакович М. Ерос і вигнання / Марія Ревакович ; пер. з пол. Олена Любенко // Критика (Київ). – 2006. – № 10. – С. 28–31.

Карабович Тадей. Творчество поэтессы Жени Васильковской в литературном дискурсе Нью-Йоркской группы. В статье представлен литературоведческий анализ творчества поэтессы Жени Васильковской в контексте ее участия в дискурсе Нью-Йоркской группы. Автор доказывает, что сохранение ценностей украинской поэзии в эмиграции было актуальным заданием поэтессы родом из города Ковеля на Волыни.

Ключевые слова: поэзия, переводы, культура, эстетика, эмиграция.

Karabovich Tadeush. Creation of Poetess Zheni the Vasil'kivskoy in Literary Discourse New York Group. The paper presents a literary analysis of works by the Ukrainian female poet Zhenia Vasylykivska in the context of her participation in the discourse of the New York Group of Ukrainian émigré poets. The author proves that the preservation of values of Ukrainian poetry in exile was a pressing task for Vasylykivska, who came from the town of Kovel in the Volhynia region.

Key words: poetry, translations, culture, aesthetics, emigration.

УДК 087.5:908(477)

Віталіна Кизилова

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА: КРАЄЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

У статті актуалізовано краєзнавчий компонент дослідження новітньої літератури для дітей та юнацтва. Зроблено акцент на жанровому розмаїтті творів

для юного читача, їх пізнавальному, естетичному потенціалі. Наголошено на майстерності діалогу письменника з читачем-дитиною, оригінальності авторського бачення світу.

Ключові слова: література для дітей та юнацтва, жанр, жанровий різновид, краєзнавство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Література для дітей та юнацтва – сегмент художньої творчості, що розвивається за власними законами й водночас перебуває в полі тяжіння національного естетичного розвитку. Поза сумнівом, він становить складний матеріал для досліджень, оскільки, повторюючи характеристики «дорослої» літератури, вирізняється іншим реципієнтом, має виразну специфіку. У колі досліджень літератури для дітей та юнацтва можна виокремити студії, що прокреслюють розвиток зарубіжного (У. Гнідець, Л. Скуратовська, І. Матвеева, Б. Салюк) й вітчизняного (Т. Качак, О. Будугай, О. Гарачковська та ін.) письменства. Утім на маргінесі до цього часу лишається краєзнавчий матеріал (виняток становить започаткована на проєкті «КЛЮЧ» серія «Огляди», в якій репрезентовано видання творів для дітей та юнацтва різних областей України за останні роки, упорядкування О. Неживим збірника «Оксанчина читанка» [3], в якому подано твори письменників рідного краю для початкової школи), що цікавий і для читача, і для науковця. У цій розвідці хотілося б звернути увагу на здобутки в галузі літератури для дітей та юнацтва письменників Луганщини, жанрові різновиди творів, специфіку діалогу автора й читача.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Художня спадщина Івана Світличного для дітей – яскрава сторінка його літературної діяльності. Вона органічно ілюструє вдачу людини-Світличного, для якого «добрий гумор і вигадливість були... не лише виразником емоцій, а й охороною вдачі, самобутності, внутрішньої рівноваги» [5, с. 159]. Як і вся його творчість, дитяча поезія сповнена незнищеним змістом загальнолюдських понять гуманності й доброти, людяності й щирості, любові до всього живого. У передмові до збірки поезій Івана Світличного «Як гусак говорив: “Так – так – так”» (Київ, 1992) Іван Драч зазначив: «Вірші для дітей мають писати лише добрі люди, злим людям писати вірші для дітей заборонено» [4, с. 1]. Дитячі твори письменник присвятив своєму племінникові Яремі.

Поезії Івана Світличного своїм реципієнтом мають дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Найчастіше в них письменник апелює до найулюбленіших персонажів малюків – зайчиків, ведмежат, півників, курей. Він наділяє їх рисами, що імпонують читачам: кумедність, гумор, спритність, весела вдача тощо. Частина творів побудована у формі небилиць:

*Півень – горлопан хвостатий –
Закричав на все село:
– Гей, ви, соні, годі спати!
Гляньте, сонце вже зійшло.
Тільки хто того не бачив,
Тільки хто того не знав.
Сам він – соня, сплюх ледачий,
Сам проспав, а бучу зняв [4].*

Сюжети поезій завершені в межах кількох рядків, та, незважаючи на мінімальний обсяг, у них є герой і подія, зав'язка й розв'язка, конкретний факт та його морально-емоційне узагальнення:

*Із курчатами морока:
Розбігаються, кричать...
Так Шуліка та Сорока
Переловлять всіх курчат.
Та перехитрила Квочка
Всіх шулік і всіх сорок:
У візочку до садочка
Возить квочка діточок [4].*

У доступній для дитини формі письменник намагається вести мову про високі й складні поняття так, щоб легко було відчутти неповторність рідного краю. У кожній поезії наявна атмосфера чистоти й доброти. Автор часто в гумористичній формі розповідає дітям різноманітні історії, намагаючись відтворити особливості буття, вічність живої природи. Пізнавальна інформація творів часто розчиняється в ліричній стихії. У поезіях майже немає прикметників, слова не зливаються, звучать окремо, слово немовби встигає за темпом дії.

*Кури в полі сіють просо,
Як заведено давно.
А півні те просо скосять,*

*Зрешетують на пшоно;
Із пшона наваряють каші
Жовторотій дітлашні,
Виростуть курчата наші
Стануть кури та півні –
І почнеться все спочатку,
Все спочатку по порядку... [4].*

Часто в поетичних рядках Івана Світличного розчинений дидактичний складник. Утім варто зазначити, що автор повчає малюків ненав'язливо, намагаючись на конкретних прикладах пояснити їм прописні життєві істини так, щоб читач сам дійшов певних висновків (поезії «Лис і зайці», «Бурмило», «Гріє робота, а не слова»). Поет наполягає на тому, що основне джерело виховання – не тривалі та нудні сентенції, а образне слово, що змушує читача думати, мріяти, творити.

Поезія «Лісовий тарарам» стилізована під байку – найпоширеніший жанр гумористичної літератури. І хоча автор не застосовує алегорії, елемент повчання є прикметною рисою цього твору.

Анекдотичний сюжет має поезія І. Світличного «Як гусак говорив: “Так – так – так”». Твір є підґрунтям для формування в дитини почуття гумору. Комічний ефект створюється завдяки вдалому використанню ономаіопеї. «Так – так – так» – повторює гусак постійно. Нарікання, докори, лють чуємо від інших птахів, які не знають, що гусак «не вмiє казати “ні”».

Віршоване оповідання «Я їм про Хому, а вони про Ярему» нагадує твори С. Маршака, К. Чуковського, С. Михалкова. У ньому розповідається про хлопчика, наділеного негативними рисами. «Ледащо, нечема, вереда, неслух» – так характеризує автор головного героя. Але поки що ці людські вади мають вигляд дитячих проступків. Підтвердженням цього є використаний у творі рефрен:

*– Не Ярема, а Хома.
А Хоми у нас нема,
В нас Ярема. А Ярема –
З найчемніших чемів чема.
Наш Ярема... Він такий у нас!
Та він!..
Про Ярему я окремо розповім [4].*

Гумористичні твори Івана Світличного для дітей розважають, відіграють роль психологічного розвантаження, слугують виправленню вдачі та запобіганню негативним вчинкам.

Як про «об’єктивно одного із найкращих європейських поетів другої половини ХХ – початку ХХІ століття» [1] сьогодні говорять про Василя Голобородька. Справжнім відкриттям стала його дебютна збірка поезій для дітей «Віршів повна рукавичка» (видавництво «Грані–Т», 2010), що у 2011 р. стала переможцем міжнародного конкурсу дитячої літератури Міжнародної молодіжної бібліотеки (Німеччина). Її внесення до каталогу «White Ravens», який вважається ключовим орієнтиром у світі дитячої та підліткової літератури, стало подією не лише для автора, а й усього культурного простору України. Головний редактор видавництва Олена Мовчан зазначає: «Голобородькова книжка справді дуже незвична. Це верлібри, надзвичайно образні, парадоксальні, часом дуже химерні. Кажуть, що потрібна спеціальна підготовка для того, щоб сприймати таку поезію, – але насправді треба бути просто дитиною, себто сприймати вірш як світ – неупереджено, відкрито...» [4]. Поезія вирізняється оригінальністю авторського бачення навколишнього світу, увиразнює образний потенціал слова.

ПІСЛЯ ДОЩУ

*– Де подівся дощ,
Як він перестав іти?
– Дощ пірнув у річку.*

ДРУЖИМО З ДЕРЕВЦЕМ

*Проходив повз деревце,
Відхилив гілку рукою,
Потім відпустив –
Гілка як песик,
Лизнула зеленим язиком
У щоку [2].*

Надзвичайно лаконічні, поезії, що увійшли до збірки, випромінюють добро, оптимізм, життєдайність. Вони сповнені тонкою образністю, майстерністю невимушеного діалогу з дитиною. Автор інтуїтивно відчуває дитячу душу – незбагненну, неосяжну, часто не зрозумілу дорослим; у його поетичних рядках відкривається для читача, здавалося б, буденний, але такий незвичайний і неповторний світ.

Оригінально веде розмову з дітьми Леонід Стрельник. Він є автором творів різних жанрів для молодшого читача. Скоромовки письменника, що мають на меті удосконалити звуковимову, насичені красназвничим матеріалом природознавчого характеру:

*За березами
Поле борозною
Підперезане [3, с. 6].*

*Хурчить
Крилами
Перепел,
Як пропелер,
А перепеленята –
Як пропелеренята [3, с. 7].*

Краєвиди рідного краю стали матеріалом для загадок-акровіршів письменника:

*Луна квітує завзято,
Іволга плаче в гаю,
Тішаються в річці малята...
О, я цю пору визнаю! [3, с. 10].*

Не оминає увагою автор багатий природознавчий матеріал і в паліндромах:

*І що дощі?
У дива на виду
Мили квітів килим,
І лопотіли милі тополі [3, с. 32].*

За допомогою тонкої образності виразно простежується замилювання письменника красою рідного краю.

Оригінальною стилістикою, неповторною образністю вирізняється поетична творчість Григорія Половинка. Автор наділяє персонажів поетичних творів людськими рисами характеру, що не лише дивує дитину, а й розвиває її уяву, фантазію, спонукає до аналогій:

*Понад гаєм угорі
Походжає Дядько Грім.
Тільки вистрелить з рушниці –
Вмить ховаються всі птиці [3, с. 24].*

Гумористичне забарвлення має віршоване оповідання «Ме-ке-ке», що має сюжетну основу: коза, яка була грозою всіх свійських тварин,

злякалася опудала, котре змайстрував дід Сашко. Поезія динамічна, у ній все сповнено руху: герої біжать, тікають, постійно відбуваються якісь пригоди. Уява читача сконцентрована навколо сцен і подій, що їх зображає письменник. Дидактичний складник тут розчинений у жарті, грі, що мають позитивну зарядженість:

*От коза! Позадавалась,
Що й опудала злякалась!
То ж учора дід Сашко
Змайстрував таке «страшко» –
Навіть горобцям на сміх,
Бо і їх злякать не зміг,
А тебе, таку грозу,
Найхоробрішу козу
Жартома наш дід «узув»! [3, с. 26–27].*

Повість Світлани Тишкіної «Міражі на дорогах + Дитячі витівки» порушує важливі й актуальні проблеми сучасних батьків і дітей, їх співжиття, порозуміння тощо. Вона складається з низки новелістичних замальовок, що об'єднані спільними героями. Типова родина – батько, матір і їхні діти Оленка та Вадим – живуть у Луганську, тут же працюють і навчаються, тут відпочивають і спілкуються з друзями. Здавалося б, звичайне життя, яке проживаємо ми всі день за днем. Але поруч з нами його проживають й інші люди, повз яких ми проходимо кожного дня й часто не помічаємо ні чужих проблем, ні чужих радощів, ні чужих емоцій... Типове урбанізоване середовище, в якому з калейдоскопічною швидкістю змінюються дні, тижні, пори року й навіть роки. Воно затягує нас у свій хронотоп, у віртуальні світи Інтернету з такими ж віртуальними друзями, віртуальними коханими, з віртуальними братами меншими, які мешкають в іграх мобільних телефонів і планшетів, з чудовою альпійською природою на заставці монітора комп'ютера.

Родина, про яку розповідає Світлана Тишкіна, – щасливий виняток із правил. Тому доля дівчинки Насті, яка лишилася сиротою, не стала для них байдужою. Діти, яким пощастило жити в атмосфері любові, самі спроможні подарувати це почуття своїй новій подрузі, підтримати її в скрутну хвилину, умовити батьків відшукати родичів Насті й порозумітися між собою. Справжньою подією в житті дітей стало знайомство з дідом Порфиром, ветераном Другої світової війни. Немов зачаровані, слухали вони його розповіді про ті страшні роки, відвідали разом із ним землянку в лісі, яка збереглася з тих пір ста-

раннями ветерана, а головне – відчули атмосферу тих гарячих подій, які все ж не зачерствили душ воїнів.

Діти з батьками – часті гості на берегах Дінця. Тут вони насолоджуються красою природи, радіють сонцю й зорям, дивуються комахам і птахам, спостерігають за рибою й захоплюються черепахою, збирають гриби й суниці, а головне – спілкуються один з одним. І такі години в їхньому житті надзвичайно важливі: вони сприяють гармонії в стосунках, наповнюють душі любов'ю й турботою, заряджають позитивною енергією та оптимізмом.

Повість Світлани Тишкіної – скарбниця краєзнавчого матеріалу Луганщини. Розповіді про флору й фауну регіону, кліматичні умови сходу України надзвичайно яскраві й мальовничі. У дитини, яка прочитає цей твір, виникне бажання доторкнутися до краси рідної землі, відвідати дивовижні куточки рідного краю, насолодитися різнобарв'ям і пахощами духмяних степових трав, відкрити для себе неповторний колорит малої батьківщини.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Як бачимо, література для дітей та юнацтва письменників Луганщини репрезентована різними жанрами і жанровими різновидами: верлібр, байка, скоромовка, паліндром, віршоване оповідання, загадка-акровірш, повість у новелах тощо. Вона вирізняється оригінальним стилістичним забарвленням, позитивно заряджена. В образному авторському слові закодовані життєдайні інтенції, воно сповнене гуманності й щирості, любові до рідного краю. Зміст творів для молодшого читача спонукає до осмислення навколишнього світу, увиразнює широку палітру почуттів, має естетичний вплив.

Ця розвідка – лише крок на шляху до більш глибокого і вдумливого прочитання творів для дітей та юнацтва письменників рідного краю, що накреслює перспективу подальшого їх студіювання і в історико-, і в теоретико-літературному аспекті.

Джерела та література

1. Андрусак І. Український письменник Голобородько здобув найпрестижнішу у світі премію [Електронний ресурс] / Іван Андрусак. – Режим доступу : <http://culture.unian.ua/464386-ukrajinskiy-pismennik-goloborodko-zdobuv-nauprestijnishu-u-sviti-premiyu.html>
2. Голобородько В. Віршів повна рукавичка: поезія : для дітей дошк. та мол. шк. віку / Василь Голобородько ; худож. Інга Леві. – К. : Грані-Т, 2010. – 78 с.
3. Неживий О. І. Оксанчина читанка : література рідного краю на уроках позакласного та додаткового читання в початкових класах Луганщини. 2–4 клас / О. І. Неживий. – Луганськ : Знання, 2006. – 64 с.

4. Світличний І. Як гусак говорив: «Так – так – так» / Іван Світличний. – К. : Веселка, 1992. – 15 с.
5. Танюк Л. З Іваном і без Івана / Лесь Танюк // Доброокий. Спогади про Івана Світличного / [упоряд. Л. Світлична, Н. Світлична]. – К. : [б. в.], 1998. – С. 143–172.

Кизилова Виталина. Литература для детей и юношества: краеведческий дискурс. В статье актуализирован краеведческий компонент исследования новейшей украинской литературы для детей и юношества. Акцентируется внимание на ее жанровой полифонии (верлибр, басня, палиндром, скороговорка, рассказ в стихах, повесть в новеллах, загадка-акростих), познавательном, эстетическом потенциале. Произведения И. Світличного, В. Голобородько, Г. Половинко, Л. Стрельника рассчитаны на детей дошкольного и младшего школьного возраста, они характеризуются оригинальной стилистикой, тонкой образностью, излучают добро, оптимизм, а познавательная и дидактическая составляющие растворяются в лирической стихии. Авторы тонко чувствуют реципиента-ребенка, мастерски ведут диалог с ним, демонстрируя при этом оригинальное видение мира.

Ключевые слова: литература для детей и юношества, жанр, жанровая разновидность, краеведение.

Kyzylova Vitalina. Literature for Children and Teen: Regional Survey. The article emphasizes the regional component of investigation of modern Ukrainian literature for children and teen. The attention is focused on its genre's polyphony (free verse, fable, palindrome, patter, story in verses, narrative in novels, riddle-acrostic), cognitive and aesthetic potential. The works of I. Svitlychnyi, V. Goloborodko, G. Polovynko, L. Strelnyk are intended for children and school age and junior pupils; they are characterized by original stylistics and delicate figurativeness. The works demonstrate kindness and optimism; cognitive and didactic components are shown in lyric. The authors have a delicate perception of a child, carry on a skillful dialogue showing their original vision of the world.

Key words: literature for children and teen, genre, genre variety, regional study.

УДК 821.161.2-23.09«16/19»

Катерина Клепець

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ЖАНРУ МІСТЕРІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД БАРОКО ДО РЕАЛІЗМУ

У статті проаналізовано жанр містерії в українському літературному процесі XVII – поч. XX ст., досліджено шляхи його розвитку, з'ясовано тематико-